

קדושת הכרכים המוקפים

א. סתירה בדברי רש"י בענין מוקפין בחו"ל

הר"ן (ב,א מדפי הרי"ף) הביא שהראשונים נחלקו בין ערים בחו"ל המוקפות חומה מימות יהושע בן נון, אם הן קוראות ב"ד או בט"ו. בדעת רש"י נמצא סתירה: בדף י,ב הביאה הגמרא, שכל עיר שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כל המצוות הללו נוהגין בה, מפני שקדושה ראשונה (שקידש יהושע כשכבש את הארץ) קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא. רש"י פירש, שהמצוות הנוהגות בה הן המצוות "הנוהגות בערי חומה: שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר וכו'". הרי שהקריאה בט"ו בעיר מוקפת חומה נובעת מהקדושה שקידש יהושע כשכבש את הארץ. לפי"ז אין כלל מקום שעיר מוקפת הנמצאת בחו"ל יקראו בה בט"ו.

אבל בדף ב,ב לענין שושן כתב רש"י: "ולא ידעין בה שהוקפה מימות יהושע", משמע שאילו היה הדבר ידוע לנו, היו קוראים בשושן בט"ו, אע"פ שהיא בחו"ל.

ב. כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון

הרב זצ"ל (מצות ראייה, או"ח סי' תרפח) הניח את היסוד, שחכמים חילקו בין מוקפין ובין עיירות ובין כפרים, כדי שיהיה ניכר שמצוות הפורים שהיא מדבריהם אינה מן התורה; שהרי בדיני תורה משפט אחד יהיה לכם — משפט השווה לכולכם. כך לא נראה שחכמים הוסיפו על דברי תורה.

והוסיף הרב זצ"ל, שאת החילוק בין מקום למקום עשו חכמים כעין תורה. וכיון שמצינו בתורה אבחנה בין פרוזים לבין מוקפים (לענין בתי ערי חומה, שילוח מצורע ובית חלוט), עשו חכמים אותה אבחנה לגבי מקרא מגילה. כל זאת משום שכיון שהוצרכו חכמים לחלק בין מקומות, אין ראוי שיעשו חילוק בדוי מהלב, וכדברי חז"ל: "כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון".

ויש לחקור בכלל זה, אם הדמיון בין תקנת חכמים לבין דין התורה צריך להיות בכל פרטיו ודקדוקיו, או שמא די בדמיון כללי, בעיקרון בלבד. הרב זצ"ל ביאר, שבחקירה זו נחלקו ר' יהושע בן קרחה וחכמים במגילה ב,ב. ריב"ק סובר שהחילוק בין מוקפים לפרוזים הוא בין מוקפים מימות אחשורוש ובין הפרוזים, וחכמים סוברים דבעינן מוקפים מימות יהושע בן נון. לדעת חכמים צריך שתהיה תקנת חכמים דומה בכל פרטיה לדין התורה, וכשם שבדין תורה הזמן הקובע למוקפים הוא תקופת יהושע בן נון, הוא הדין לענין פורים. אולם לדעת רבי יהושע בן קרחה די בדמיון הכללי, ואין צורך לדמות גם את הפרטים.

ג. הדמיון לדין תורה תלוי במחלוקת על חלות קדושת הארץ לעתיד לבוא

הלכה נפסקה כחכמים, שהזמן הקובע הוא תקופת יהושע בן נון, כלומר שהדמיון לדיני התורה צריך להיות עד כמה שאפשר בכל פרטי הידנים. אולם הדמיון קיים ממש בכל פרטיו, רק אם קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא, שאז גם בימי אחשורוש נמשכה קדושתן של הערים המוקפות מימות יהושע בן נון, ושייך היה לחלק בין מוקפים לפרוים. אבל אם קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא (וכך פוסק הרמב"ם בהל' תרומות א,ה), הרי שעדיין אין הדמיון מלא, כיון שבתקופת אחשורוש שוב לא היה מקום לחילוק בין פרוים לבין מוקפים.

ד. המחלוקת על מוקפין בחו"ל תלויה במחלוקת על קדושה ראשונה

לפי"ז מבאר הרב זצ"ל, שלערים המוקפות בחו"ל יש ייחוד רק אם קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, שאז אין הכול בין א"י לחו"ל, גם פה גם שם לא חלה קדושת מוקפים בימי אחשורוש. מה שאין כן אם קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא, שאז למוקפין בא"י היתה קדושה גם בימי אחשורוש, ועל כן יקראו בהן בט"ו, ואילו בחו"ל לא היתה להן כל קדושה, ויקראו בהם ב"ד.

לפי דברים אלו יש ליישב את הסתירה ברש"י. הסוגיה בדף י' אלא כמאן דאמר קידשה לעתיד לבוא (וכמפורש שם בגמרא: "מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא"). למ"ד זה, כאמור, אין מקום לאמר שעיר המוקפת בחו"ל יקראו בה בט"ו. אבל בדף ב' אזלינן אליבא דהלכתא, כמ"ד שלא קידשה לעתיד לבוא, ולמ"ד זה קורין בט"ו גם במוקפין שבחו"ל.

ה. כרך שישב ולבסוף הוקף

לפי יסוד זה תירץ הרב זצ"ל כמה סוגיות במסכת מגילה, והוסיף: "ועוד כמה דקדוקים יתישבו בעה"י עיי"ז, במה שנחליט שהדמיון בדינים או בשמא בעלמא היא שנייה ותלויה במחלוקת של קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא או לא". והניח לנו, איפוא, בקעה להתגדר בה.

רבי יהושע בן לוי סובר (גב), שכרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר. והקשה על זה הר"ן (שם ד"ה אבל הרמב"ן) היאך קוראים בעיר מוקפת בט"ו, ניהוש דילמא ישבה ולבסוף הוקפה. ותירץ: "ישיבת העובדי כוכבים אינה ישיבה, ונמצא שבשעה שכבשה יהושע היתה בה חומה ולא ישבה עד שנתישבו בה ישראל". אלא שחזר בו מתירצו זה, כיון שבחו"ל ישיבת הגויים נחשבת לישיבה, ואם כן ניהוש בחו"ל דילמא קדמה ישיבתן לחומתן.

לפי היסוד שהניח הרב זצ"ל, קושיה זו מיושבת בשופי: הרי במוקפין שבחו"ל

קוראים בט"ו רק למאן דאמר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. למיד זה הדמיון לדיני בתי ערי חומה אינו צריך להיות בכל הפרטים, ולכן אף שבדיני בתי ערי חומה בעתן חומה קודם לישיבה (כמבואר בתוס' ג,ב ד"ה כרך שישב), מכל מקום בדיני מגילה לא צריכים להקפיד על פרט זה.

רבי יהושע בן לוי, שפסק שגם לקריאת המגילה בעיני חומה קודם לישיבה, הוא סובר שקדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא, והדמיון לדין תורה צריך להיות בכל פרטיו (ואכן הרב זצ"ל ביאר שם שהרמב"ם, שפוסק קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, לא הביא את דברי רבי יהושע בן לוי אלא לענין דין בתי ערי חומה, ולא לענין מגילה).

ו. כרך שאין בו עשרה בטלנים

ועד סוגיה שתבואר על פי יסוד זה: 'ואמר רבי יהושע בן לוי: כרך שאין בו עשרה בטלנים נידון ככפרי' (ג,ב). תוס' (ד"ה כרך שאין בו) ביארו, שדינו של ריב"ל הל על ערים פרוות, שאם אין בהן עשרה בטלנים, הן נידונות ככפר, שקורין בו בימים י"א, י"ב, י"ג, כמבואר במשנה. והוכיחו כן מהצריכותא שעשה ריב"ל בדבריו, עיי"ש בדברי התוס'.

והקשה המהרש"א: מדוע לא הוכיחו תוס' דבריהם מסברא, כמושיב להלן בסוף ד"ה כרך שישב, שאם אין בכרך המוקפת עשרה בטלנים, מדוע שתידין ככפר, אמאי גרע מעיירות גדולות שאין בהן עשרה בטלנים.

לפי דברי הרב זצ"ל אף קושיה זו מתורצת: ריב"ל סובר שקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא. לפי"ז יש לעיר מוקפת קדושה עצמית גם אם אין בה עשרה בטלנים, תפיר כתבו התוס' לדבריו של ריב"ל אמאי גרע מעיירות גדולות. אבל התוס' הוכיחו דבריהם מדברי הגמ' שעשתה צריכותא, וסתמא דגמרא סוברת שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, כפי שהוא להלכה.